

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

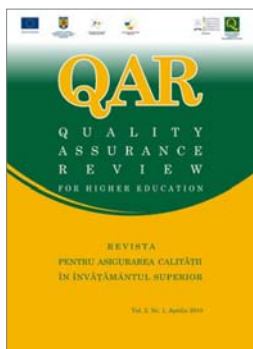

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
CERCETĂRII
TINERETULUI
ȘI SPORTULUI

OPOSDRU

AGENȚIA ROMÂNĂ
DE ASIGURARE A
CALITĂȚII ÎN
ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR

Quality Assurance Review for Higher Education

Dimensiunea internațională a implicării studenților în politicile educaționale. Specificul României

Carmen Dobocan

Quality Assurance Review, Vol. 2, Nr. 1, Aprilie 2010, p. 24 – 29

Publicat de: Consiliul Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior - ARACIS

Locul publicării: București, România

Tipul publicației: tipărit, online

Quality Assurance Review este editată în cadrul proiectului „Asigurarea calității în învățământul superior din România în context european. Dezvoltarea managementului calității academice la nivel de sistem și instituțional”, Contract POSDRU/2/1.2/S/1, cod proiect 3933.

Pentru a reproduce un text din revistă este necesar acordul scris al colegiului de redacție al revistei Quality Assurance Review.

Răspunderea pentru textele scrise aparține autorilor.

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod obligatoriu poziția oficială a Uniunii Europene sau a Guvernului României.

FONDUL SOCIAL EUROPEAN

Investește în
OAMENI

Dimensiunea internațională a implicării studenților în politicile educaționale. Specificul României

Carmen Dobocan

*Studentă în mobilitate internă UBB Cluj Napoca - SNSPA București
Vicepresedinte Relații Internaționale ANOSR
carmen@anosr.ro*

Rezumat: *Educația este o prioritate când societatea o cere. Educația este un concept în care atât membri ai personalului academic cât și studenți conlucrează pentru dezvoltarea politicilor educaționale. Provocarea acestor politici apare încă de la nivel internațional, unde se poartă discuții pentru îmbunătățirea sistemului, studenții câștigând încrederea structurilor specializate în acest domeniu. În acest articol, îmi propun să subliniez dimensiunea discuțiilor în educație de la nivel european, contribuția studenților din România în conturarea acestui cadru și impactul aferent politicilor implementate mai ales în domenii precum finanțarea învățământului superior, accesul studenților la educație și învățământul centrat pe student, ca prioritate națională.*

Cuvinte cheie: *Procesul Bologna, calitate în educație, echitate, învățământ centrat pe student*

Abstract: *Education becomes a priority when society asks for it. Subjects on educational matter are discussed more at international level, and when students are the ones setting trends on the general agenda, the analyze becomes more constructive. The student movement at european level has influenced many public policies with concern on education, whilst the national involvement of student union sets the basis of further discussions. In this article, I will state my interpretation on student involvement at european level, the input brought by the national student bodies and a short description on what are the priorities set by the student leaders at international level.*

Key words: *Bologna Process, quality in education, student centered learning, equity*

Mișcarea studențească din România s-a manifestat, la început, ca alternativă la structurile ideologice existente încă din anii 1950. Pulsul mișcărilor de atunci aveau bază în societate ca întreg, deveneau garantul schimbării radicale într-o lume în care totul mergea pe un singur fir.

Acum, având o societate modernă, atât din prisma ideologică cât și a complexității, mișcările studențești se concentrează pe un domeniu mult discutat în termeni de priorități naționale: calitatea în educație. Structurile care s-au format în jurul acestui concept datează încă din toamna anului 1998, iar misiunea declarată este de a reprezenta studenții la nivel național, prin promovarea de politici publice.

Nivelul european al mișcărilor studențești este activ din 1982 prin formarea West European Student Information Bureau (actualmente European Students Union - ESU), care, în momentul de față, este cel mai important promotor al intereselor studenților pentru Consiliul Europei, Uniunea Europeană, Bologna Follow-up Group, UNESCO. European Students Union, alături de EUA, EURASHE și ENQA, face parte din cei patru piloni cu greutate în stabilirea direcției pentru educație, reușind totodată să se implice activ în construirea unei viziuni echitabile asupra educației ca fenomen general.

Ne referim aici la unul din cel mai semnificativ document de asigurare a calității în educație, Standardele și Liniile Directoare Europene pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior (European Standards and Guidelines for Quality Assurance in Higher Education – ESG), adoptat în 2005, la cererea Miniștrilor Educației în întâlnirea ministerială de la Berlin, din anul 2003.

Studenții au recunoscut nevoia dezvoltării unor standarde, proceduri și linii de acțiune comune în procesul de asigurare a calității, drept urmare contribuția ESU la acest document se răsfrânge și la

nivel național. Din păcate, acestea se bucură de popularitate în mod diferit. Discuțiile purtate de-a lungul timpului, pe această temă, au reușit să îmbunătățească implicarea studenților în implementarea ESG, însă multe lucruri rămân neacoperite. Conform Bologna prin ochii studenților, structurile naționale ale studenților sunt interesate și promovează documentul în proporție de 49%, de vreme ce 51% dintre uniunile naționale au rezerve în ceea ce privesc anumite standarde și proceduri promovate de document¹. Acest procent merită luat în considerare, așadar trebuie începute anumite acțiuni de identificare a factorilor care împiedică anumite structuri naționale să acorde sprijin în atingerea Standardelor și Liniilor Directoare Europene pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior. În principiu, conform Bologna prin ochii studenților, îngrijorarea studenților vizează obiectivitatea procesului de evaluare externă, implicarea studenților ca parteneri egali (în multe cazuri, se acordă puțină importanță participării studenților) în procesul de evaluare externă sau modul în care sunt percepute Standardele și Liniile Directoare Europene pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior (ca model de bună practică pentru procesul de îmbunătățire continuă a calității sau ca un test obligatoriu de conformare la standardele europene). Tocmai de aceea ESU susține că „*Uniunile naționale au subliniat importanța construirii unui sistem de asigurare a calității la toate nivelurile, folosindu-se proceduri transparente de publicare a rezultatelor, evaluări externe cu resurse mai mari și responsabilitate publică pentru construirea încrederii*”².

Trebuie să analizăm, totodată, gradul de recunoaștere a uniunilor naționale ale studenților ca actori principali și reprezentați ai studenților, iar în acest fel, percepția factorilor de interes, care valorifică Standardele și Liniile Directoare Europene în politicile educaționale, include și activitatea acestor uniuni. Putem spune că structurile studențești din România se bucură de o recunoaștere formală din partea actorilor naționali, iar politicile promovate au ecou în strategia instituțiilor. Mai mult, interesul acordat analizei Standardelor și Liniilor Directoare Europene pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior este prezent, din prismă faptului că se dorește o abordare constructivă și facilă a documentului. Ne dorim promovarea Standardelor și Liniilor Directoare Europene pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior la toate nivelele, astfel ca studenții să intre în contact cu ceea ce înseamnă calitatea în procesul educațional.

În altă ordine de idei, ne aflăm la 10 ani de implementare a Procesului Bologna. Recent, miniștrii de educație ai statelor aderente la Procesul Bologna au marcat acest aspect la întâlnirea ministerială de la Viena-Budapesta, prin semnarea unui document aniversar și de lansare oficială a Spațiului European al Învățământului Superior. Pe de altă parte, ESU a publicat o publicație ce merită toată atenția stakeholderilor, Bologna la linia de final (Bologna At The Finish Line). Este vorba despre o analiză a situației liniilor de acțiune și modul în care studenții au răspuns la inițiativele guvernelor de implementare a acestora.

Spirit critic al studenților de la nivel european a avut un efect pozitiv, întrucât nu a permis o analiză superficială a Procesului Bologna, în prima lui decadă de desfășurare. Într-adevăr, marcăm 10 ani de eforturi a celor 47 de țări semnatare, însă tendința guvernelor a fost să implementeze un proces „à la carte”, fără a internaliza cu adevărat mecanismele și misiunea de facto a tuturor liniilor de acțiune (studiile Bologna prin ochii studenților demonstrează că nicio țară semnată a Procesului Bologna nu a implementat corect toate liniile de acțiune). Nu este de mirare că studenții din Europa au protestat pe marginea acestui subiect, dorim să atragă atenția că nu vor accepta să fie tratați aiudoma unor subiecți pe care se testează educația.

La nivelul României, există un raport de implementare a procesului Bologna din perspectiva studenților, încă de anul trecut, în baza căruia stau multe dintre politicile acum aduse în discuție de studenți. Am ridicat atunci întrebări de actualitate: Oare s-a finalizat implementarea obiectivelor Procesului Bologna în România sau încă suntem în faza incipientă? Oare se mișcă Europa prea repede fără ca sistemul educațional românesc să reușească să țină pasul? Sunt de părere că la baza implementării liniilor de acțiune, trebuie să se afle un fundament puternic de proceduri deja funcționale,

¹ A se vedea: Bologna with Student Eyes, European Student's Union, 2009, pp. 50.

² Plan of work 2010, European Student's Union, 2010.

care generează la rândul lor mecanisme ale liniilor de acțiune. Fundamentul constă tocmai într-un procedeu stabil de finanțare a învățământului superior, de definire a conceptelor cu care se operează la nivel european (ca de exemplu, înțelegerea noțiunii de credit transferabil versus punct de credit, dimensiunea socială, învățământ centrat pe student, definirea inserției în câmpul muncii și o analiză națională asupra reușitelor studenților de a se angaja în domeniu după terminarea studiilor, învățarea pe tot parcursul vieții). Toate acestea sunt esențiale, dacă se dorește să abordăm subiecte precum mobilitatea internă și externă a studenților și a personalului academic, metode noi de predare și cercetare, în ansamblu, calitate în educație.

Progrese există, incontestabil. S-au făcut eforturi considerabile pe partea de dimensiune socială, în ceea ce privesc condițiile de cazare ale studenților, numărul de locuri în cămine alocate de Universități, însă multe dintre serviciile declarate de Universități funcționează deficitar sau doar pe hârtie (de exemplu, Centrele de Consiliere și Orientare pentru Studenți). Observăm și aici o acoperire insuficientă a conceptului de dimensiune socială în materie de servicii studențești.

La nivelul participării studenților, în România, procentul de 25% reprezentare studențească este respectat în majoritatea instituțiilor de învățământ superior. Un lucru pozitiv pentru mișcarea studențească, îl constituie atât procentul reprezentării, cât și implicarea studenților în procesul de asigurare a calității (nivel instituțional și național), prin consultarea acestora în structurile competente (Senatele instituțiilor de învățământ superior, ARACIS).

Procesul Bologna este conceput să funcționeze până în 2020. Prima decadă este considerată o experiență relevantă pentru viitoarele angajamente ale miniștrilor în educație și pentru studenți ca parteneri egali recunoscuți în procesul educațional, care și-au asumat participarea integrală la discuțiile de la nivel european.

Politica de la nivel european promovată de ESU definește educația ca un bun public, o responsabilitate publică, un drept și nu un privilegiu oferit studenților. Implicațiile pe care fiecare factor de interes este important să le aibă converg într-o singură viziune asupra educației și se reflectă în coerența politicilor de la nivel național. Însă pentru a atinge acest pas, trebuie eliminate bariere ale comunicării, trebuie legitimată mișcarea studențească ca mecanism de reprezentare a studenților, educația trebuie stabilită ca o prioritate primordială pentru societate.

Priorități ale studenților în educație

Mișcarea studențească este un organism viu, adaptabil la realitatea în care se manifestă și care reacționează la orice schimbare propusă de sistem. Până în acest moment, mișcarea studențească a generat schimbări semnificative în sistem, a setat priorități pe agenda publică, iar studenții sunt recunoscuți ca parteneri egali în procesul educațional. Plecând de la acest fapt, valorile promovate de structurile studențești se reflectă în prioritățile pe care aceștia le setează la nivelul de luare a deciziilor.

Învățământul centrat pe student devine o prioritate la nivel european, datorită semnificației extinse, înglobată în acest concept. Definirea învățământului centrat pe student, atât din perspectiva studenților cât și a personalului academic poate să ușureze rezolvarea multor bariere de comunicare între părți. Mai mult, devine o soluție constructivă pentru societate; se asigură, astfel, că tinerii participanți în procesul educațional vor fi pregătiți pentru a dezvolta societatea. Centrarea educației pe student trebuie considerat un proces natural, normal, în care părțile conlucrează pentru un singur scop: pregătirea profesională a studenților. Miniștrii în educație, prin Comunicatul de la Louvain-la-Neuve din 2009 au afirmat că „*Învățământul centrat pe student și mobilitatea vor ajuta studentul să își dezvolte competențele necesare într-o piață a muncii în continuă schimbare și îl vor ajuta să devină un cetățean activ și responsabil în societate*”.³

Sunt de părere că mediul academic joacă un rol extrem de important în dezvoltarea competențelor studenților, cu atât mai mult cu cât resursele de care dispune Universitatea se axează pe inovare. A investi într-o resursă inepuizabilă, cum sunt studenții, și a investi în dezvoltarea cunoașterii, duce paradigma învățământului centrat pe student la o cvasi-reușită în implementare.

³ A se vedea Comunicatul de la Louvain-la-Neuve din 2009.

Definiția învățământului centrat pe student și implicațiile pe care le presupune este vagă. Drept urmare, actorii naționali nu au o poziție coerentă pe ceea ce înseamnă acest concept, iar aplicabilitatea lui este greu de urmărit. La nivel intern se resimte nevoia instituționalizării acestui concept, precum și dezvoltarea de mecanisme relevante și inclusive pentru studenți în instrumentele pe care le presupune: internalizarea rezultatelor învățării, sistemul de credite transferabile, cadrul calificării, mobilitate. Practic, învățământul centrat pe student este o linie transversală a liniilor de acțiune Bologna, alături de dimensiunea socială, în baza cărora trebuie să se dezvolte mecanismele de implementare.

Nivelul european al mișcării studentești se pregătește pentru a stabili o nouă paradigmă în educație: învățământul centrat pe student. Proiectele și discuțiile pe marginea acestui subiect, precum și parteneriatele cu factorii de interes cum ar fi: Comisia Europeană, Consiliul Europei, Education International ș.a. Discuțiile care vor urma în baza acestui subiect se vor contura într-un dialog constructiv între studenți și membrii conducerii academice și dezvoltarea unor practici comune pentru a implementa, la nivel de bază, acest concept. Politica ESU este să promoveze studentul ca parte activă în societate, cultură, dezvoltarea de politici și guvernanta.

Finanțarea învățământului superior

În condițiile economiei de criză, educația este un element care suferă alături de alte domenii de lipsa de investiție și de încredere. Dacă procesul de asigurare a calității este un proces care se construiește pe încredere și construiește încrederea în sine în instituțiile de învățământ superior, educația, pentru societate este considerată în multe cazuri doar un domeniu, ca oricare altele. Aș îndrăzni să afirm că educația pentru societate nu întărește încrederea în reușită, ci mai degrabă o consumă. Perioada de criză economică a generat instabilitate în sistem, iar viziunea factorilor de interes în aceste vremuri este de scurtă durată. Finanțarea învățământului superior asigură o abordare holistică a educației și o viziune de lungă durată a dezvoltării și derulării misiunii universităților.

Strategia propusă de liderii studenților de la nivel european este una inclusivă și abordează mai mulți actori internaționali pentru a trasa noi pârgii de investiție în educație. European Students Union își propune alături de Education International, European University Association și OECD o evaluare a impactului crizei economice asupra învățământului superior, cu precădere în accesul studenților la educație, participare și dimensiunea socială. Această analiză va constitui un punct de plecare pentru societate ca întreg, în restabilirea priorităților post-criză.

Ideea că educația este un bun public și orice neglijare ar însemna practic un minus în construirea cunoașterii, atât de necesară mediului academic. Presiunile ca instituțiile să își asume educația ca bun public vor continua să se manifeste prin uniunile naționale.

Finanțarea Învățământului Superior în România a evoluat de la un sistem centralizat, în care alocarea se realiza pe capitole bugetare imobile, la un sistem adaptat principiului autonomiei universitare, bazat pe finanțare globală. Astfel, începând cu 1999 repartizarea alocațiilor destinate finanțării de bază a instituțiilor de învățământ superior de stat se realizează pornind de la principiul „*resursele urmează studenții*”.⁴ O critică adusă sistemului de finanțare românesc este aceea că prezervă puterea discreționară a Ministerului în repartizarea fondurilor⁵. În acest sens, principiul mai sus amintit nu este urmat în totalitate, întrucât fondurile alocate universităților publice, pentru locurile bugetate, nu iau în calcul alte criterii decât numărul de studenți din anii trecuți. Mai mult, „*intervenția statului este masivă și distorsionează grav piața emergentă a învățământului superior românesc*”⁶. Aceasta se explică prin faptul că universitățile nu sunt încurajate să devină mai competitive în atragerea de fonduri, iar alocația de stat per student este extrem de redusă, fapt ce permite universităților să *jongleze* cu taxele de studiu percepute.

⁴ *Viziune în finanțarea învățământului superior: calitate pentru toți*, Alianța Națională a Organizațiilor Studentești din România, mai 2009.

⁵ Miroiu, Adrian, *Finanțarea învățământului superior românesc. Evaluare și propunere de politici*, Centrul de Analiza și Dezvoltare Instituțională, București 2005, pp 4.

⁶ ibidem

Ceea ce este de admirat la sistemele de finanțare din Franța este sprijinul social acordat studenților în accesarea programelor de studiu. Diversitatea burselor pe care Ministerul Educației Francez le propune este semnificativă, iar criteriile care permit încadrarea mai multor categorii în dimensiunea sprijinului social este mai inclusivă. Pe de altă parte, Marea Britanie propune un sistem de finanțare bazat în totalitate pe lărgirea accesului studenților la învățământul superior, iar acest lucru s-a observat prin creșterea cifrei de școlarizare de la an la an. Alocarea fondurilor publice se face de către o instituție guvernamentală, prin parteneriate cu alte servicii naționale în anumite domenii (de exemplu, în cazul medicinei generale și stomatologiei, finanțarea este realizată prin parteneriatul cu National Health Service). Criteriul care stă la baza finanțării reprezintă numărul de studenți echivalenți la nivelul fiecărei instituții de învățământ superior. Pentru o mai bună explicare a sistemelor, am consultat lucrarea *Finanțarea Învățământului Superior românesc. Evaluare și propunere de politici*, elaborată de profesorul Adrian Miroiu pentru Centrul de Analiză și Dezvoltare Instituțională.

Sistemele de finanțare ale instituțiilor de învățământ superior diferă de la stat la stat, precum și argumentele care stau la baza finanțării. Reducerea bugetului de stat alocat finanțării afectează în mod direct universitățile și misiunea asumată, iar criteriile în funcție de care se alocă fondurile trebuie să stimuleze universitățile în a-și dezvolta capacitatea de absorbție a finanțării. Liderii studenților discută în cadrul atelierelor de lucru diferitele modele de finanțare, argumentează metodologia și pregătesc modele care vor fi puse la dispoziția studenților și a instituțiilor interesate.

Accesul studenților în învățământul superior

Principii precum egalitatea de șanse, echitatea, diversitate și incluziunea tuturor categoriilor sociale în sistemul universitar stau la baza dezvoltării politicii de acces ale studenților de la nivel european. Nivelul european este unul din modelele de urmat în materie de acces și investiție în educație. Cazurile de studenți subvenționați de stat și studenți plătitori de taxă de școlarizare sunt rar întâlnite, România fiind printre puținele state care pun studenții în situația incertitudinii de la un an la altul în ceea ce privește statutul acestuia. Acest sistem încurajează o competiție acerbă între studenți, descurajează cooperarea constructivă și dezbaterile de grup pe anumite teme. Este favorizat elitismul, iar dimensiunea socială în acest aspect este inexistentă. Pot exista cazuri în care studenți foarte buni întâmpină probleme în familie și sunt nevoiți să se împartă între școală și familie. În mod evident, concentrarea pe școală nu este la fel, acesta riscând să piardă locul bugetat de stat tocmai datorită faptului că nu a fost disponibil să se dedice în totalitate studiului. Această perspectivă cu un puternic caracter social în ceea ce privește diferența dintre studenții subvenționați și cei nesubvenționați, are efecte negative în percepția studenților despre educație. Putem ajunge în situația în care pentru student este mai importantă lupta între colegi, decât asimilarea de cunoștințe. Mai mult, studenții nebugetari sunt dublu pedepsiți: aceștia sunt nevoiți să plătească atât taxa de studiu, cât și alte costuri aferente vieții studentești (mă refer aici la statul în chirie, metoda pe care studenții nebugetari sunt nevoiți să o practice, datorită numărului mic de locuri oferite de universități în cămine). Astfel, sistemul educațional sancționează studenții nesubvenționați cel puțin dublu (taxa de studiu și chirie) mai mult decât să le faciliteze procesul de formare inițială.

Aș merge puțin mai departe, însă fără să dezvolt, o altă componentă care diferențiază situațiile sus menționate: notele obținute în urma examenelor sunt considerate de către mulți studenți ca fiind o procedură de delimitare a celor de la buget față de studenții plătitori de taxă de școlarizare. Calitatea educației se pare că nu intră deloc în discuție în această zonă. Accesul la educație presupune mijloace deschise pentru toate categoriile sociale și are ca efect educarea în masa a tinerilor. Ca o legătură cu finanțarea învățământului superior, studenții din România, în urma conferinței pe această temă de anul trecut, au spulberat mitul conform căruia calitatea în educație este scăzută datorită masificării; acesta este mai curând o cauză a neadaptării politicilor de finanțare la obiectivele masificării.⁷

⁷ Proteasa, Viorel, *Viziune în finanțarea învățământului superior: calitate pentru toți!* Sumar executiv.

Concluzii

Subiectele tratate anterior reprezintă temele din discuțiile abordate de structurile studentești, care se reflectă, în mod inevitabil, în percepția actorilor vizavi de calitatea în educație. Pornind de la Standardele și Liniile Directoare Europene pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior, finanțarea învățământului superior și accesul studenților la educație și latura transversală a învățământului centrat pe student, putem considera acestea fiind din bazele dezvoltării sistemului educațional românesc. De aceea, în deceniul următor trebuie să ne ghidăm după următoarea viziune: „Spre 2020: Procesul Bologna - în plină dezvoltare în cea de-a doua decadă“.

Bibliografie

1. ANOSR, *Raport privind implementarea procesului Bologna*, București, 2009, „accesibil în versiune electronică la: <http://www.anosr.ro/index.php/raport-anosr-implementarea-procesului-bologna-in-romania-perspectiva-studentilor.html>;
2. ANOSR, *Viziune în finanțarea învățământului superior: calitate pentru toți* - raport conferința finanțare, mai 2009;
3. European Student's Union, *Bologna with Student Eyes*, 2009;
4. European Student's Union, *Plan of work 2010*, 2010;
5. Miroiu, Adrian, *Finanțarea învățământului superior românesc. Evaluare si propunere de politici*, Centrul de Analiza si Dezvoltare Instituțională, București 2005.